

Závazkové právo patří mezi nejdůležitější a nejdynamičtější se rozvíjející oblasti občanského práva. Zejména na našem území a ve státech bývalého socialistického tábora prodělává po pádu komunistických režimů bouřlivý vývoj. V současné době se připravuje rekonfigurace základní právní normy pro celou oblast soukromého práva - občanského zákoníku. Tento dokument obsahuje samozřejmě i novou úpravu práva závazkového. Ta by se od té současné měla lišit zásadním způsobem. Právě období přípravy nového kodexu vnímám jako velmi vhodné k zamyšlení se nad koncepčními otázkami závazkového práva. Problematika vlivu změny poměrů na trvání závazku mezi ně zajisté patří.

Změna poměrů a její vliv na trvání závazkových vztahů je jedním z témat, jejichž důležitost je připomínána v periodických cyklech. Považuji tuto otázku za velice složitou a zároveň zajímavou. Nedotýká se a nikdy nebude dotýkat pouze jednoho konkrétního závazkového typu. Jedná se o obecnou problematiku závazkového práva, která bude bez ohledu na vývoj jednotlivých smluvních typů tuto oblast ovlivňovat vždy.

Otázkou změny poměrů se na našem území zabývala jak právní teorie tak judikatura. Nejvýznamnější prací české (resp. československé) právní vědy, která je tomuto tématu věnována, je monografie Antonína Kandy.¹ Ta mapuje vývoj problematiky do šedesátých let 20. století. Již zmiňovaný návrh nového občanského zákoníku, ale i tendence v oblasti práva evropského jasně dokazují, že pohled na změnu poměrů prošel od té doby poměrně výrazným vývojem.

V úvodní části této práce rozeberu podstatu problematiky vlivu změny poměrů na existenci a obsah závazkového právního vztahu. Současně uvedu zásadní právní principy, na kterých je závazkové právo postaveno a které s touto otázkou bezprostředně souvisí. V další části stručně zmíním jednotlivé teorie a myšlenkové proudy, které se

vlivem změny poměrů zabývaly. Zde se zaměřím na teorii o klauzuli *rebus sic stantibus*. Následovat bude pasáž popisující vývoj právní úpravy změny poměrů od vydání ABGB do současnosti.

Jádrem této práce budou ale části následující. Na základě poznatků získaných při teoretickém zkoumání problému a analýze jednotlivých teorií provedu zhodnocení platné úpravy změn poměrů. Poté přikročím k analýze návrhu nového občanského zákoníku, kterou považuji za velmi důležitou. Rekodifikace občanského práva by měla být zásadním a přelomovým bodem pro celé soukromé právo, proto se na navrhované znění občanského zákoníku podívám poměrně pečlivě, ačkoliv není samozřejmě jisté, zda-li vůbec, kdy a v jaké podobě vstoupí tento dokument v platnost. Následně se budu zabývat harmonizačními aktivitami evropské unie v oblasti smluvního práva. Podívám se blíže, jakým způsobem je otázka vlivu poměrů upravena v návrhu společného referenčního rámce. Zároveň uvedu stručné srovnání s úpravou navrhovanou v právu českém.

V závěrečné části uvedu pohled na problematiku *de lege ferenda* a z toho plynoucí konkrétní požadavky na pozitivní právo. Na základě těchto požadavků provedu zhodnocení navrhované české i evropské úpravy. Úplným závěrem se vyjádřím k roli, jakou by měla mít zásada *pacta sunt servanda* v moderním závazkovém právu a k požadavku ekvivalence plnění, který je v současné právní vědě silně aktuální a který zároveň umožňuje prolomení základní zásady závazkového práva.

Problematikou změny poměrů se budu ve všech částech této práce zabývat jako obecným institutem závazkového práva. Zcela tedy odhlížím od jednotlivých dílčích úprav, které jsou vlastní pouze konkrétnímu druhu závazku. Zároveň se nebudu zabývat vlivem změny poměrů v jednotlivých zvláštních právních odvětvích práva soukromého (pracovní, rodinné právo). Respektuji koncepci, že soukromé právo by mělo být jednotné a vycházet ze společného obecného základu v podobě občanského zákoníku. Proto je předmětem mého zkoumání pouze obecná úprava obsažená v tomto předpise. Pouze v kapitole věnované rozboru platné právní úpravy bude předmětem mého zájmu i obchodní zákoník. Důvodem je současná dualita závazkového práva, v jejímž důsledku je rozsah působnosti tohoto předpisu velmi široký.